

2023-06-29

Vänersborgs tingsrätt
Mark- och miljödomstolen
Box 1070
462 28 Vänersborg

Yttrande över Vattenfall Vattenkraft AB:s ansökan om omprövning för moderna miljövillkor vid Bosgårdens och Apelnäs kraftverk, M 3472-22 och M 3467-22

Mycket ansträngningar har gjorts av vattenråd, länsstyrelse och ideella för att återskapa vandringsvägar och återfå havsvandrande fisk upp i Rolfsåns vattensystem. Många har varit involverade och engagerade. Detta arbete är nödvändigt för att uppnå god ekologisk status enligt vattenmyndighetens åtgärdsprogram och EU:s ramdirektiv för vatten.

I vattensystemet finns flera viktiga arter som den genetiskt unika Rolfsålxaxen samt de båda starkt hotade (EN) arterna flodpärlmussla och havsnejonöga. Båda arterna är viktiga indikatorer för friska och levande vattensystem med hög biologisk mångfald, men tyvärr är de båda arterna på stark tillbakagång i systemet. Dessutom finns den akut hotade (CR) ålen i vattensystemet. Genom fångst och transport av Rolfsålxax upp till Sörån vid Bollebygd, genom Sällskapet Sportfiskarna i Göteborg i samverkan med vattenrådet, har laxen återigen lekt här efter hundra år av frånvaro vid Bollebygd.

De båda kraftverken ligger mitt i ett mycket värdefullt område med hotade arter och arter upptagna i EU:s habitatdirektiv. Vattenkraftverkens miljöpåverkan är således avgörande för hela vattensystemets ekologiska status och livskraftiga populationer av viktiga arter. Lax, öring, ål och havsnejonöga behöver kunna vandra upp- och nedströms förbi kraftverken med så liten ansträngning och påverkan som möjligt. Anpassningar behöver göras för alla dessa arter. Havsnejonöga leker i Rolfsån men arten kan numera vandra upp genom Storån och potentiella lekmiljöer finns både uppströms kraftverken och i den påverkade naturfåran vid Bosgården. Lokala bestånd av flodpärlmussla finns både nedströms och uppströms kraftverken i Storåns huvudfåra. Detta har nyligen upptäckts i vattenrådets pågående utredning om flodpärlmusslan i Rolfsåns vattensystem. Dessutom finns tidigare kända lokaler uppströms i biflödet Gisslebäcken samt i Sörån och Nolån. I den pågående utredningen om flodpärlmusslan i vattensystemet finns indikationer på att det är främst öring (och inte lax) som används som värd för musslan. Utredningen pekar också på att öringpopulationerna ofta är alltför små vilket troligen bidrar till musslans nedgång. Detta betyder då att det är av största vikt att vandring av havsöring fungerar på bästa sätt i vattensystemet ända från havet. Det innebär att fisken utan större ansträngning och tidsfördröjning måste ha möjlighet att hitta vägarna förbi kraftverket och inte ledas i fel fåra. Överlevanden av ungar förbi kraftverket nedströms behöver vara i princip 100 % och inte heller fördröjas vilket leder till högre dödlighet genom predation.

Strömsträckan i den påverkade naturfåran vid Bosgården är i ett helhetsperspektiv för Storån en mycket värdefull potentiell lekmiljö för lax, öring, och havsnejonöga. Den

påverkade naturfåran vid Bosgården utgör 1 km av Storåns totala 19 km. Detta låter inte som så stor andel men är merparten av strömbiotoperna i Storån och har därmed varit den viktigaste leksträckan för lax i hela Storån. Det finns mycket lite strömbiotoper kvar i Storån som inte är utbyggda. Fallhöjden i Storån är totalt 33 m. Apelnäs tar 8,5 m och Bosgården 15,5 m vilket gör att endast 9 m fallhöjd är kvar. Om dessa 9 m skall spridas ut över resterande 17,7 km av Storån förstår man att det är stor brist på strömbiotoper längs sträckan. För att lax eller öring skall trivas krävs en lutning större än 0,2 % (dvs 2 m fallhöjd per km). Det finns en liten strömsträcka vid Tomten och Kärre bro.

Det är därför nu viktigt att se till att både upp- och nervandring av fisk fungerar optimalt förbi alla kraftverk samt att tillse att naturfåran vid Bosgården är väl fungerar som lekplats och uppväxtmiljö för fisk. Man får därför inte spara på ansträngningarna vid miljöanpassningarna av kraftverken eftersom de tillstånd som ges och åtgärder som görs nu kommer att gälla under lång tid. Vi anser också att försiktighetsprincipen bör gälla om det föreligger osäkerheter kring effekterna. Med de små populationer som finns av vissa arter har vi inte råd att göra fel och fastna i anpassningar som visar sig inte vara tillräckliga för att återskapa livskraftiga population av havsvandrande fisk och musslor.

Vattenrådet är oroat för att de åtgärder som föreslås inte är tillräckliga för att uppfylla moderna miljövillkor och för att kunna återställa den biologiska mångfalden och skapa livskraftiga populationer av de arter som varit på nedgång under en längre period.

De konkreta synpunkter som vattenrådet vill framföra är:

- En passerbarhet för nedsimmande fisk på 73 % per kraftverk som anges i en referens är oacceptabelt. Den kumulativa effekten på dödligheten är för stor för att återfå livskraftiga populationer av exempelvis lax, öring och flodpärlmussla som behöver täta öringpopulationer. Det behövs bättre lösningar med förslagsvis låglutande betagaller på 13 mm samt bra placering och flyktväg (för alla förekommande fiskstorlekar) som är öppen året runt så att överlevande av nedvandrande lax, öring och ål i stort sett blir 100 %. Detta har lyckats vid andra kraftverk som vid Hertingen i Åtran.
- Ålyngeluppvandring behöver säkerställas med bästa teknik.
- Anlockning av insteg till befintligt omlöp behöver förbättras så att fisken bättre hittar vägen in i naturfåran. Det har visat sig att dagens 0,6 m³/s och klunkning inte fungerar för vandringsfisk utan behöver ökas.
- Vattenflödet i naturfåran behöver öka till minst 0,9 m³/s eller tillrinningen i ån när flödet är mindre.
- Under perioden 15 september till 31 oktober behövs ett markant högre minivattenflöde i naturfåran, förslagsvis 2 m³/s men helst högre.
- Biotopvårdande åtgärder i naturfåran.
- Det behöver finnas ett väl fungerande kontrollprogram för att kunna följa upp- och nervandring av fisk samt tillståndet i naturfåran.

Vid frågor hör gärna av er till vattenrådet genom sekreteraren Peter Nolbrant, 076-811 46 07, peter.nolbrant@icloud.com

Annika Carlsson
Ordförande Lygnerns vattenråd
annika.carlsson@kungsbacka.se

På uppdrag av ordförande

Peter Nolbrant
Sekreterare Lygnerns vattenråd